

ולהלכה כתב הרמ"א (כו,א) שאם יש לו זרוע ואין לו קנה, יניח בלא ברכה בגלל מחלוקת הפוסקים. והמג"א כתב להניח בימין בלא ברכה. ואם קצת מן הקנה קיים, לדברי הכל יניח ויברך (משנ"ב כז סק"ה). ויש דעות שאפילו אם נקטעה רק כף היד, דינו כגידים (ע' בספר דבר הלכה; מנחת שלמה ח"ב ה,ה. וע"ש עוד אודות איטר שנקטעה ידו השמאלית).
ואם נחתכה היד כולה ואין לו קיבורת, יש אומרים שפטור לגמרי (שו"ת הרמ"א קכב) ויש אומרים שיניח בימין בלא ברכה [ויברך על של ראש שתיים ויכוין גם על של יד] (שבתי יעקב ח"א ג).
ובכל אופן חייב להניח תפלה של ראש, הגם שפטור משל יד (שב"י שם ושאג"א לו, דלא כשו"ת בשמים ראש ק). וכן כשר לכתוב תפלין (מג"א לט סק"ה).

ד. אף על פי שדרשו לך לאות – ולא לאחרים, אין צריך להסתירן אלא כוונת הכתוב לקביעת מקום שנראה בו לאדם ולא לאחרים. כן אמר אמימר לרב אשי ונהג בעצמו כן.
א. אף על פי שאין להקפיד על כך, לכתחילה טוב יותר לכסותם (משנ"ב כז סקמ"ז, מאליה רבה וארצות החיים, עפ"י הלוש והב"ח) [ואמימר שגילה, משום המכה עשה כן. א"ר].
ואולם תפלין של ראש, טוב להיותן גלויים ונראים. וטוב שיהא גם הקשר מגולה אבל אין נוהגים כן [ומפני יוהרא נהגו לכסות אעפ"י שאינו נכון. א"ר]. ובדיעבד אפילו היו מכוסים לגמרי יצא (עפ"י פוסקים סוסי" כז).
ב. יש מהראשונים שסוברים שאין להניח תפילה של יד על הבגד משום 'לך לאות' ולא לאחרים, אבל של ראש מותר להניח על כובע (עפ"י שו"ת הרשב"א ח"א תתכו וב'מיוחסות' רלג; רשב"א ור"ן מגילה כד:).

דף לז

סד. א. ארבע ציציות, מצוה אחת הן או ארבע מצוות? מאי נפקא מינה?
ב. מה דין ציצית בטלית חתוכה בכנפותיה, קשורה או תפורת?
ג. מי שנפסקו ציציותיו בשבת ברבים, האם צריך להשליך טליתו מעליו מיד?
א. ארבע ציציות מעכבות זו את זו, שארבעתן מצוה אחת היא. רבי ישמעאל אומר: ארבע מצוות. ואף על פי שגם לדבריו מצוה להטיל ארבע, אם הטיל שלש עשה מצוה ודוחה איסור כלאים (רב יוסף) וכן רשאי לצאת בהן לרשות הרבים בשבת (רבינא), משא"כ לחכמים.
לדברי רבא בר אהינא (כפרש"י), טלית בעלת חמש כנפות, לחכמים אינה חייבת אלא בארבע ציציות, ולרבי ישמעאל – בחמש.
אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי ישמעאל. והסיקו שאין הלכה כן.
ב. אמר רב שישא בריה דרב אידי: המחתיך טליתו (בפינה) – לא עשה ולא כלום, שהרי עשאה בעלת חמש כנפות ועדיין היא חייבת.
אמר רב משרשיא: מי שקשר בגדו – לא עשה ולא כלום, שנידונית כאילו היא מותרת.
אמר רב דימי מנהרדעא: מי שתפר בגדו – לא עשה ולא כלום, שאם אכן אינו צריך את החלק שתפר, היה לו לחתכו ולהשליכו.
א. כיון שאין הקשר והתפירה כלום, רשאי להטיל הציצת אף למטה מקשר אגודל סמוך לקצה, שכשיפשוט הקיפול יהא למעלה מקשר אגודל.

- ואפשר שאם קיפל בעיגול באופן שהכניס שפת הבגד לפנים ותפרו ואין הכפל ניכר כדרך שהחייטים עושים – נפטר בכך. (עפ"י פוסקים י,ג. וע' ערוה"ש י,ח).
- ב. לפי פירוש ראשון ברש"י, כפל את בגדו וקשרו או תפרו – אין רשאי להטיל ציצית במקום הכפל. לשון אחרת: כפל קרנות טליתו וקשרן או תפרן כדי להפקיע ממצות ציצית, לא עשה ולא כלום. וכפירוש זה נקטו רש"י ותוס' לעיקר, כי אכן כפילת הבגד לשתים ותפירתו מועיל, ומטיל בקרנות הבגד כפי מה שהוא מוכפל. [ויש אומרים שהרמב"ם נקט כפירוש ראשון שברש"י, ומפרש שתפר רק ברוח אחת, ואין מעוילה תפירה אלא מג' רוחות. עפ"י האגור כפירוש הבאור-הלכה י,1].
- וכן נחלקו האחרונים האם מועילה תפירה באופן שקיפל הקרנות וגם לאחר הקיפול הבגד מרובע. ונפקא מינה למקום הנקב (ע' או"ח י,ג. וכן בגד עגול שקיפל בשפתו ועשאו מרובע – יטיל בו ציצת אבל לא יברך. באה"ל שם).
- ג. מבואר מסוגית הגמרא שאם נפסקו ציציותיו בשבת כשהוא בכרמלית – אין צריך להשליך בגדו מעליו, משום כבוד הבריות הדוחה איסור דרבנן. אבל ברשות הרבים – צריך להשליך.

פרק רביעי; דף לח

- סה. א. האם התכלת מעכבת את הלבן והלבן את התכלת?
- ב. האם מצוה להקדים את הלבן לתכלת? ומה הדין בטלית שכולה תכלת?
- ג. גרדומי ציצית, מה דינם?
- א. לדברי רבי, התכלת והלבן מעכבים זה את זה (ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת... וראיתם אותו – שניהם כאחד משמע). וחכמים אומרים (כן נמסר בשם ריה"ג משום רבי יוחנן בן גוריון): אין מעכבים (איתו – כל אחד לבדו משמע).
- א. סוגית הגמרא כאן נראית שנוקטת כרבי, אך מסתבר שהלכה כחכמים, שהרי אין הלכה כרבי מחבריו וכל שכן מרבו, ועל כך סומכים כיום להטיל לבן ללא תכלת (עפ"י תוס' כאן ולהלן מ. ד"ה לא). וכן פסק הרמב"ם, כחכמים (ציצית א,ד).
- ולדעת הרז"ה הלכה כרבי שמעכבים זה את זה [אף מדרבנן] (ע' בפירוש 'ארגמן' למסכת ציצית יב). ובעל העיטור כתב שכשאין תכלת יש להטיל לבן מצמר דוקא. ואין כן דעת הרי"ף והרא"ש (ע"ש בס' יז).
- ב. לדברי חכמים, כאשר אין מטיל תכלת, יטיל ארבעה חוטי לבן, שנים משום לבן ושנים משום תכלת. וכן כשאין לו לבן – מטיל ארבעה חוטי תכלת (עפ"י רש"י ותוס'). ובדעת הרשב"א (פ"ק דיבמות) נחלקו הדעות האם סובר שכשאין תכלת די בשני חוטי לבן אם לאו (ע' בחדושי ר' אפרים מרדכי יבמות ו,ב; ספר הזכרון לרא"ז גורביץ, עמ' קמה).
- ג. מדברי הכסף-משנה (ציצית א,ד) מבואר [בדעת הרמב"ם] שאם מלכתחילה עשה רק פתיל תכלת – פסול. רק כאשר עשה תכלת ולבן ונפסק הלבן ונתמעט עד הכנף, ונשאר התכלת לבדו – מועיל מדין 'גרדומין' (וכן פרש בשפ"א כאן ד"ה האי).